

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

О. І. Іваницький, Т. П. Голованова

**ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ
ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації до семінарських занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Середня освіта»
освітньо-професійної програми «Середня освіта (Математика)»

Затверджено
вченою радою ЗНУ
Протокол № 12 від 01.07.2025

Запоріжжя
2025

УДК 37.0+159.5](076.5)

I-18

Іваницький О. І., Голованова Т., П. Педагогіка та психологія профільної середньої освіти : методичні рекомендації для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Математика)». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 44 с.

У виданні подано методичні рекомендації для підготовки до семінарських занять з курсу «Педагогіка та психологія профільної середньої освіти». Розроблено плани до вивчення тем, що супроводжуються метою семінарського заняття та методичними рекомендаціями до опрацювання кожної теми. Також стосовно кожної теми запропоновано питання і тести для самоконтролю та система завдань, обов'язкових для виконання всіма здобувачами вищої освіти. Видання містить методичні рекомендації для виконання індивідуального завдання з курсу.

Методичні рекомендації до семінарських занять покликані надати дієву допомогу майбутнім магістрам середньої освіти (за предметними спеціальностями) в опрацюванні навчального матеріалу і наборі рейтингових балів в умовах дистанційного навчання.

Для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Математика)».

Рецензент

Л. О. Сущенко, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти Запорізького національного університету

Відповідальний за випуск

І. В. Козич, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології освітньої діяльності

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Змістовий модуль 1. Основи психології юнацького віку.....	6
Тема 1. Загальна характеристика педагогічної діяльності.....	6
Тема 2. Психологічні особливості юнацького віку.....	9
Змістовий модуль 2. Основи педагогіки.....	12
Тема 3. Основні категорії педагогіки. Виховання у цілісному педагогічному процесі	12
Тема 4. Особливості педагогічного процесу у закладах профільної середньої освіти.....	17
Змістовий модуль 3. Особистість у навчальному процесі.....	19
Тема 5. Навчання та розвиток особистості у закладах профільної середньої освіти.....	19
Тема 6. Психічні пізнавальні процеси особистості.....	22
Змістовий модуль 4. Організація навчального процесу у закладах профільної середньої освіти.....	26
Тема 7. Цілі, форми та методи навчання у закладах профільної середньої освіти.....	26
Тема 8. Технології навчання у закладах профільної середньої освіти.....	30
Рекомендована література.....	33
Перелік використаної літератури.....	34
Завдання для індивідуальної роботи студентів.....	35
Контрольні запитання з дисципліни.....	37
Глосарій.....	39

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Педагогіка та психологія профільної середньої освіти» є однією з основних у психолого-педагогічній підготовці майбутніх магістрів середньої освіти до професійної діяльності. Дисципліна вивчається у першому семестрі, на її вивчення відводиться 3 кредити ЄКТС (90 годин), з яких 8 годин - лекції, 16 годин – семінарські заняття і 64 години відводиться на самостійну роботу магістрантів. По завершенню курсу магістранти здають іспит.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка та психологія профільної середньої освіти» є формування у майбутніх магістрів середньої освіти системи знань і умінь щодо загальної психолого-педагогічної підготовки, необхідної для вирішення семінарських, професійних і наукових завдань, базових знань про основні закономірності функціонування психіки для розуміння механізмів, які забезпечують ефективність навчального процесу у закладах профільної середньої освіти та формують оптимальні методи засвоєння знань .

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Педагогіка та психологія профільної середньої освіти» є:

- засвоїти основні категорії педагогіки та психології, оволодіти науковою термінологією;.
- усвідомити сутність та семінарське значення вивченого матеріалу;
- використовувати засвоєні знання у типових та нестандартних ситуаціях;
- сприяти розвитку педагогічного мислення, формувати уміння аналізувати, систематизувати та узагальнювати вивчений матеріал;
- виховувати позитивне ставлення до майбутньої педагогічної діяльності, потребу у самовдосконаленні;
- прищепити магістрантам навички використання цифрових пошукових систем для одержання педагогічної інформації та подальшої її обробки та використання у професійній діяльності.

Методичні рекомендації з курсу «Педагогіка та психологія профільної середньої освіти» дають змогу магістрантам самостійно опрацьовувати навчальний матеріал.

Семінарське заняття містить *питання*, які необхідно розглянути на занятті, та завдання, які повинні виконати студенти, зокрема, розгляд педагогічних ситуацій, написання есе, підготовка презентацій, у частині завдань здійснюється їхня диференціація за предметними спеціальностями магістрантів.

Магістранти готують у електронному вигляді короткі конспективні повідомлення по кожному питанню. Одне з питань, на вибір студента, готується розширено у вигляді презентації. На занятті виступ студента супроводжується презентацією, яка не повинна дублювати весь виступ, а містити вузлові моменти виступу. Презентацію не можна переобтяжувати

текстом, вона повинна містити схеми, таблиці, ілюструватися картинками. Виступ студента повинен тривати не більше 10 хвилин. Після викладу матеріалу магістрант повинен розкрити методичні і технічні особливості презентації. У випадку, якщо цього дозволяє зміст питання, бажано наводити приклади зі своєї предметної спеціальності

Розгляд педагогічної ситуації проводиться у вигляді її аналізу з опорою на матеріал теми, що вивчається, і пропонованих варіантів вирішення цієї ситуації.

Файли підготовлених питань, презентації викладаються на сторінці дисципліни в MOODLE у папку «Виконані завдання до семінарського заняття».

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЇ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета: дати загальну характеристику педагогічної діяльності та обґрунтувати її важливість, вивчити її нормативні основи та висвітлити особливості педагогічної діяльності у закладах профільної середньої освіти.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Педагогічна діяльність як категорія педагогіки.
2. Обґрунтування важливості педагогічної діяльності.
3. Особливості педагогічної діяльності у закладах профільної середньої освіти.
4. Нормативні основи педагогічної діяльності

Ключові слова: педагогічна діяльність, стиль педагогічної діяльності, суб'єкт освітньої діяльності, профільна середня освіта, нормативні основи .

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Під час підготовки до *першого питання* семінарського заняття ознайомтеся з визначенням педагогічної діяльності, поданим у Законі України «Про освіту». Прочитайте питання 1 «Загальна характеристика педагогічної діяльності» Лекції 1. Зверніть увагу на такі поняття, як компетентність, суб'єкт освітньої діяльності, умотивованість, цілеспрямованість, предметність, поліфункціональність педагогічної діяльності. Виясніть, у чому полягає зміст структурного, функціонального, рефлексивного підходів до розуміння сутності професійної педагогічної діяльності та чим вони відрізняються один від одного. Що означає поняття «стиль педагогічної діяльності»?

Розгляньте головні функції педагога: навчальну (дидактичну), розвивальну та виховну. Продумайте відповідь на проблемне питання: у чому специфіка реалізації цих функцій у вашій предметній спеціальності?

Готуючись до відповіді на *друге питання*, запропонуйте свій варіант відповіді на нього.

По *третьому питанню*, розглядаючи особливості педагогічної діяльності у закладах профільної середньої освіти, насамперед, визначте, у чому полягає специфіка профільної середньої освіти. Зверніть увагу на вікові особливості суб'єктів освітнього процесу у цих закладах.

Під час розгляду питання «Нормативні основи педагогічної діяльності» необхідно звернутися, насамперед, до Конституції України, Законів України

«Про освіту» (2017 р., зі змінами), «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р., зі змінами), звернувши увагу на те, що саме унормовують ці закони.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «педагогічна діяльність».
2. У чому полягає зміст структурного, функціонального, рефлексивного підходів до розуміння сутності професійної педагогічної діяльності та чим вони відрізняються один від одного?
3. Поясніть специфіку реалізації головних функцій педагога вашої предметної спеціальності.
4. Коротко обґрунтуйте важливість педагогічної діяльності?
5. Як ви переконаєте учнів, які вважають, що їм непотрібно вивчати предмет, який ви викладаєте, тому що ці знання не знадобляться у майбутньому?

Тести для самоконтролю

1. У чому полягає виховна функція педагогічної діяльності?
 - А. Педагогічна діяльність сприяє оволодінню системою знань, умінь та навичок;
 - Б. Педагогічна діяльність сприяє формуванню системи ставлень, переконань, культури взаємовідносин у суспільстві
 - В. Педагогічна діяльність забезпечує умови для психічного та особистісного розвитку учнів
 - Г. Педагогічна діяльність сприяє формуванню позитивних мотивів навчання та здатності до виваженої поведінки.
2. У чому полягає навчальна функція педагогічної діяльності?
 - А. Педагогічна діяльність сприяє оволодінню системою знань, умінь та навичок;
 - Б. Педагогічна діяльність сприяє формуванню системи ставлень, переконань, культури взаємовідносин у суспільстві
 - В. Педагогічна діяльність забезпечує умови для психічного та особистісного розвитку учнів
 - Г. Педагогічна діяльність сприяє формуванню позитивних мотивів навчання та здатності до виваженої поведінки.
3. Яка функція педагогічної діяльності передбачає вплив на емоції та психічний стан учнів?
 - А. Розвивальна;
 - Б. Діагностична;
 - В. Експресивна;
 - Г. Прогностична.
4. Який вид роботи педагога спрямований на вивчення і впровадження педагогічного досвіду?
 - А. Методична робота;
 - Б. Позакласна робота;

- В. Підвищення кваліфікації;
- Г. Моніторинг професійної діяльності.

5. До якої групи вмінь учителя відноситься здатність орієнтуватися на чітко визначений результат?

- А. До аналітичних умінь;
- Б. До проєктивних умінь;
- В. До прогностичних умінь;
- Г. До моніторингових умінь.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Для 10 класу профільної середньої школи розробіть бесіду з основного предмету Вашої предметної спеціальності, вказавши на її особливості як педагогічної діяльності вчителя.

Файли до завдань 1, 2 викладіть на сторінці дисципліни у MOODLE у папку «Виконані завдання до семінарського заняття 1».

ТЕМА 2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Мета: встановити основні психологічні особливості юнацького віку та навчитися їх враховувати під час здійснення навчального процесу майбутніми учителями-предметниками

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Психологія як наука. Об'єкт і предмет вивчення психології.
2. Пізнавальні, емоційні та вольові психічні процеси. Особливості їхнього протікання у юнацькому віці.
3. Психічні властивості: темперамент, характер, здібності, їх виявлення у юнацькому віці.
4. Психічні стани, їх класифікація.
5. Врахування у навчальному процесі психологічних особливостей учнів профільної середньої школи.

Ключові слова: предмет вивчення психології, психічні процеси, психічні властивості, психічні стани, юнацький вік, врахування психологічних особливостей у навчальному процесі.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Відповідь на *перше питання* передбачає оволодіння змістом таких понять: психологія, предмет вивчення психології як науки, психіка, основні функції психіки. Необхідно розглянути різні підходи до формулювання предмету психології, а також з'ясувати, яке значення має знання психології для професійної діяльності учителя-предметника.

Друге питання присвячене аналізу психічних процесів як категорії психології. Важливо акцентувати увагу на тому, як впливають психічні процеси на поведінку та навчання учнів профільної середньої школи. Наприклад, процеси сприйняття можуть впливати на те, як учні і студенти розуміють навчальний матеріал, та на їхню здатність взаємодіяти з ним, бути активним учасником навчального процесу. Магістрантам необхідно усвідомити, що пізнавальні, емоційні та вольові психічні процеси мають певні особливості протікання у юнацькому віці та розкрити ці особливості.

Готуючись до відповіді на *третє питання* семінару, необхідно охарактеризувати, насамперед, такі психічні властивості, як темперамент, характер, здібності, їх виявлення у юнацькому віці. Важливо розуміти, що темперамент неможливо змінити, але його прояви можна посилити або послабити. Особливу увагу необхідно звернути на здібності як індивідуально - психологічні якості особистості, що визначають ступінь успішності оволодіння та виконання певної діяльності й не є тотожними системі індивідуального досвіду особи. Кожна здібність стосується певної діяльності.

Здібності розвиваються на підґрунті вроджених біологічних засад — задатків, анатомо-фізіологічних та функціональних особливостей особи. Але вони є лише передумовою розвитку здібностей: у процесі цього розвитку вони є вихідним моментом.

У *четвертому питанні* необхідно звернути увагу на стани емоційні (настрої, афекти, тривога тощо), стани вольові (рішучість, розгубленість та ін.), стани пізнавальні (зосередженість, замисленість тощо). Але під час підготовки відповіді на це питання необхідно врахувати, що така класифікація психічних станів як виявів психічних процесів не є єдино можливою. Складність розрізнення типів психічних станів у тому, що їх майже неможливо розмістити в межах однієї шкали, класифікувати за однією ознакою. Кожен зі станів має свій простір виявів і набір ознак (рівень усвідомленості, домінування психічних процесів, тривалість, адекватність чи неадекватність ситуації тощо).

По *п'ятому питанню* необхідно зазначити, що психологічні особливості учнів профільної середньої школи характеризуються подальшим розвитком самосвідомості, формуванням стійких інтересів та ціннісних орієнтацій, а також пошуком ідентичності. У цьому віці спостерігається підвищена емоційність, схильність до ризику, а також активна соціальна взаємодія. Тому у процесі навчання цієї категорії учнів необхідно враховувати, що відбувається розвиток самосвідомості та самооцінки, формування стійких інтересів та ціннісних орієнтацій, пошук ідентичності, їм притаманні підвищена емоційність та схильність до ризику, активна соціальна взаємодія.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення психіки.
2. яке значення має знання психології для професійної діяльності учителя-предметника вашої предметної спеціальності?
3. Як впливають психічні процеси на поведінку та навчання учнів профільної середньої школи? Наведіть приклади.
4. Як виявляють себе психічні властивості у юнацькому віці?
5. Які психічні стани ви знаєте?

Тести для самоконтролю

1. Яку ще назву має підлітковий вік?:

- А. пубертатний;
- Б. отрочтво;
- В. юнацький;
- Г. малолітній.

2. Оберіть характеристики юнацького періоду розвитку особистості:

- А. максималізм;
- Б. прагнення до автономії;
- В. акселерація;
- Г. переосмислення життя.

Д. професійне самовизначення;

3. Вікова криза - це:

- А. конфлікт між однолітками;
- Б. завершення становлення особистості;
- В. перехідний етап від одного вікового періоду до іншого, завершення певних стадій розвитку;
- Г. перехід від зрілого віку до старості.

4. Юнацькому віку притаманна:

- А. конкретність суджень;
- Б. категоричність суджень;
- В. системність суджень;
- Г. абстрактність суджень.

5. Провідним видом діяльності юнацького віку є:

- А. навчання з вибором професії;
- Б. праця;
- В. інтимне спілкування з ровесниками;
- Г. спілкування з метою передачі досвіду.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Для 10 класу профільної середньої школи розробіть бесіду з основного предмету вашої предметної спеціальності, вказавши, як ви будете враховувати психологічні особливості учнів.

Файли до завдань 1, 2 викладіть на сторінці дисципліни у MOODLE у папку «Виконані завдання до семінарського заняття 1».

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

ТЕМА 3. ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ПЕДАГОГІКИ. ВИХОВАННЯ У ЦІЛІСНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ПРОЦЕСІ.

Мета: повторити основні категорії педагогіки та вивчити особливості педагогічного процесу в закладах профільної середньої освіти. Висвітлити особливості інклюзивного навчання у закладах профільної середньої освіти.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Педагогіка як наука.
2. Методологія педагогіки. Основні категорії педагогіки.
3. Метод і методика науково-педагогічного дослідження.
4. Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання.

Ключові слова: предмет педагогіки, освіта, навчання, виховання, метод дослідження,

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

При опрацюванні *першого питання* насамперед необхідно ознайомитися зі структурою й завданнями педагогіки, усвідомити значущість педагогічних знань у підготовці здобувачів ступеня вищої освіти магістра, які навчаються за спеціальністю А4 Середня освіта (за предметними спеціальностями); простежити міжпредметні зв'язки педагогіки з іншими науками. Основну увагу необхідно акцентувати на тому, що педагогічна наука вивчає виховання як суспільне явище, досліджує його закономірності й принципи, зміст, форми та методи, узагальнює передовий педагогічний досвід, прогнозує результати педагогічного процесу. Все це в сукупності і становить предмет педагогіки.

Під час підготовки відповіді на *друге питання* необхідно усвідомити, що методологія педагогіки – це система знань, що відображає основні педагогічні теорії, концепції, принципи й підходи до вивчення педагогічних явищ і процесів, методи їх дослідження. Предметом методології педагогіки є закономірності процесу розвитку та формування особистості здобувача освіти. Стосовно основних категорій педагогіки необхідно зазначити, що традиційно до найважливіших категорій педагогіки відносять виховання, освіту і навчання. Однак останнім часом їхнє коло дещо розширюється за рахунок таких понять, як розвиток, навчальний процес, педагогічний процес, навчально-виховний процес та ін.

Щодо *третього питання* потрібно ознайомитися з основними методами педагогічного дослідження, серед яких метод педагогічного спостереження, вивчення педагогічного досвіду, метод індивідуальної бесіди, анкетування,

тестування, метод вивчення документів, метод аналізу продуктів діяльності, метод групового оцінювання тощо. Необхідно з'ясувати сутність і характерні особливості кожного із вказаних методів та особливості його застосування у закладах профільної освіти.

При опрацюванні *четвертого питання* необхідно звернути увагу на визначення виховання як цілеспрямованого та організованого процесу формування особистості. У педагогіці поняття «виховання» використовують у широкому соціальному, в широкому педагогічному, у вузькому педагогічному, в гранично вузькому педагогічному значеннях. Необхідно розібратися, що означають всі ці педагогічні значення виховання. В основі концепцій виховання, як правило, лежать різні уявлення про природу людини, які визначають зміст і методи виховання дітей. Характеризуючи концепції виховання, насамперед необхідно орієнтуватися на ідею, яка покладена в основу цієї концепції та як це впливає на виховання особистості. Зокрема, концепція репресивної педагогіки ґрунтується на ідеї первородного гріха і спрямована на придушення природного начала в дитині. Педагогіка цілеспрямованого формування особистості за певним зразком ґрунтується на ідеї соціалізації. Концепція розвитку природних задатків у дитини і обмеження негативних проявів використовує ідею природного детермінізму, а концепція вільного виховання, саморозвитку і невтручання ґрунтується на ідеї первісної доброти дитини. У рамках цих концепцій можна виділити три базові моделі виховання: директивну, прихованого впливу та сприяння.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає педагогіка?
2. Назвіть етапи розвитку педагогіки та вкажіть їх відмітні риси.
3. Перерахуйте основні напрями розвитку сучасної педагогічної наук.

Розкрийте її взаємозв'язок з практикою.

4. Які основні категорії педагогіки? Охарактеризуйте їх
5. Розкрийте сутність поняття «виховання» в сучасному розумінні.
6. Які Ви знаєте концепції виховання?
7. Назвіть і коротко охарактеризуйте методи дослідження в педагогіці..

Тести для самоконтролю

1. Оберіть твердження, яке розкриває сутність поняття «педагогіка»:

- А. особлива сфера суспільної діяльності, складовими частинами якої є освіта та навчання;
- Б. наука про виховання людини;
- В. особлива сфера формування національної свідомості, характеру, етнічної приналежності;
- Г. цілеспрямований та організований процес формування особистості.

2. Об'єктом дослідження в педагогіці є:

А. педагогічний процес, умови його організації та здійснення, формування особистості та колективу у взаємозв'язках і стосунках з педагогами у цьому процесі;

Б. визначення цілей і завдань навчання та виховання;

В. розробка правил, рекомендацій щодо реалізації процесу виховання;

Г. цілеспрямований та організований процес формування особистості.

3. Укажіть метод педагогіки, який широко застосовується в сучасних дослідженнях:

А. порівняння та зіставлення;

Б. спостереження та експеримент;

В. експеримент і порівняння;

Г. аналіз і спостереження.

4. Укажіть засновника педагогіки як науки:

А. Ян Амос Коменський;

Б. Джон Локк;

В. Г. С. Сковорода;

Г. Ж. Ж. Руссо.

5. Оберіть твердження, яке розкриває сутність поняття «виховання»:

А. один зі способів отримання освіти, самостійне здобуття людиною знань, умінь і навичок, підвищення рівня свого розвитку;

Б. історична спільність людей, що складається в процесі формування певних характерних її ознак;

В. процес взаємодії вихователя і вихованців з метою формування їх особистості;

Г. спосіб мислення, загальна духовна налаштованість, ставлення індивіда або соціальної групи до навколишнього світу.

6. Одним із завдань педагогіки є:

А. розробка змісту навчання і виховання в умовах індивідуалізації та диференціації;

Б. пізнання закономірностей, що відзначаються у психіці суб'єктів педагогічного процесу;

В. аналіз продуктів творчої діяльності учнів;

Г. виявлення етнічної специфіки методів виховання.

7. Одним із джерел педагогіки є:

А. народна педагогіка;

Б. психотерапія;

В. корекційна педагогіка;

Г. соціальна педагогіка.

8. Гуманістична педагогіка ґрунтується:

А. на вивченні етнічної свідомості й самосвідомості, міжгрупових стосунків;

Б. на вивченні структурних складових психіки, їх особливостей та якісних характеристик;

В. на вивченні та всебічному осмисленні процесу розвитку особистості, а також залежностей між її формуванням, розвитком і вихованням;

Г. на екзистенціалізмі.

9. Важливим джерелом педагогіки є:

А. передовий педагогічний досвід;

Б. розробка правил, рекомендацій щодо реалізації процесу виховання;

В. процес цілеспрямованого розвитку та формування особистості людини в умовах її навчання та виховання;

Г. об'єктивні закони конкретно-історичного процесу виховання, органічно пов'язані із законами розвитку суспільних відносин, а також реальна суспільна виховна практика формування підростаючих поколінь, особливості й умови організації педагогічного процесу.

9. Самоосвіта – це:

А. цілеспрямована, самостійна діяльність людини (а для дітей – керована дорослим) над удосконаленням своєї особистості;

Б. вища форма відображення дійсності, що властива людям і пов'язана з їхньою психікою, абстрактним мисленням, світоглядом, самосвідомістю, самоконтролем своєї поведінки й діяльності та передбаченням результатів останньої;

В. психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні та відтворенні минулого досвіду; дає можливість його повторного застосування в життєдіяльності людини;

Г. процес опосередкованого й узагальненого відображення в мозку людини предметів об'єктивної дійсності в їх істотних властивостях, зв'язках і відношеннях.

10. Освіта – це:

А. процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок, формування на їх основі світогляду, моральних та інших якостей особистості, забезпечення відповідного рівня розвитку особистості;

Б. цілісний процес взаємодії вчителя і учнів, у ході якого здійснюється навчання, виховання, розвиток особистості;

В. процес цілеспрямованого розвитку та формування особистості людини в умовах її навчання та виховання;

Г. цілеспрямована, самостійна діяльність людини (а для дітей – керована дорослим) над удосконаленням своєї особистості.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація. Учитель на початку уроку привітався з учнями, а потім попросив, щоб вони тихенько сиділи і займалися своїми справами. А сам зайнявся своїм смартфоном. Так пройшов весь урок.

Після уроку учні розповіли класному керівнику, як добре у них пройшов урок у Володимира Олександровича.

Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте, щоб ви зробили на місці класного керівника. Який виховний вплив цього уроку? На Вашу думку, як запобігти таким явищам у закладах профільної середньої освіти.

ТЕМА 4. ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мета: розглянути педагогічний процес як систему і цілісне явище, проаналізувати особистісно орієнтоване та продуктивне навчання як педагогічні системи, встановити особливості інклюзивного навчання в закладах профільної середньої освіти

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Педагогічний процес як система і цілісне явище.
3. Теорія навчання: види, типи, системи, теорії.
4. Особистісно орієнтоване навчання.
5. Продуктивне навчання.
6. Особливості інклюзивного навчання у закладах профільної середньої освіти.

Ключові слова: педагогічний процес, система, особистісно орієнтоване навчання, продуктивне навчання, інклюзивне навчання.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Під час підготовки відповіді на *перше питання* необхідно звернути увагу на визначення педагогічного процесу як системи, в якій органічно поєднані процеси формування, розвитку, виховання й навчання з усіма умовами, формами, методами їх функціонування. Тому необхідно ознайомитися з характеристиками системи і навести приклади педагогічних систем. Так як педагогічний процес характеризується метою, завданнями, змістом, методами, формами взаємодії педагогів і вихованців, а також досягнутими при цьому результатами, необхідно зрозуміти, чому виділяють ще такі компоненти педагогічного процесу, як цільовий, змістовий, діяльнісний, результативний?

Щодо *другого питання* необхідно звернути увагу та той факт, що теорія навчання описує різні підходи до процесу здобуття знань та навичок. Основні види теорій навчання своєю основою мають певні філософські концепції, що відображено в їхніх назвах: біхевіоризм, когнітивізм, конструктивізм, а також соціальні та мотиваційні теорії. Системи навчання можуть варіюватися від традиційних класних кімнат до онлайн-курсів та навчання на робочому місці. Необхідно коротко зупинитися на характеристиках цих теорій.

Розгляд *третього питання* необхідно розпочати з визначення особистісно орієнтованого навчання як підходу до освіти, який ставить у центр уваги особистість учня, його унікальні потреби, інтереси та можливості. Мета такого навчання полягає у створенні умов для саморозвитку, самореалізації та формування життєвих компетентностей учня. Далі необхідно розглянути

відповіді на низку питань: Що є основою освітнього процесу за особистісно орієнтованим підходом? Які принципи цього підходу до навчання? Яка з характеристик є основною при особистісно орієнтованому підході?

Для відповіді на *четверте питання* необхідно розуміти, що продуктивне навчання власне ґрунтується на особистісно орієнтованому підході. Для вичерпної відповіді на це питання необхідно ознайомитися з книгою І. Підласого: Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настольна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2009. 360 с.

Стосовно *п'ятого питання* необхідно усвідомити основний принцип інклюзивного навчання, що всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними. Розглянути визначення інклюзії як процесу збільшення ступеня участі всіх громадян у соціальному житті, та інклюзивної освіти як системи освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзивне навчання у закладах профільної середньої освіти передбачає створення умов для навчання учнів з особливими освітніми потребами разом з іншими суб'єктами освітнього процесу у профільних класах. Це включає адаптацію навчального процесу, середовища та навчальних матеріалів, а також забезпечення підтримки з боку вчителів, асистентів та інших фахівців. Необхідно розкрити вказані напрямки здійснення інклюзивного навчання.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення поняттю «педагогічний процес».
2. Що таке система? Наведіть приклади педагогічних систем.
3. Які філософські концепції покладені в основу теорій навчання?
4. У чому полягає мета особистісно орієнтованого навчання?
5. Яка з характеристик є основною при особистісно орієнтованому підході?
6. Що являє собою продуктивне навчання?
7. У чому полягає основний принцип інклюзивного навчання?

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація. Учитель запізнився на урок. Директор виніс йому догану і попередив, що повторна догана буде означати його звільнення з роботи. Проаналізуйте цю ситуацію. Як би Ви діяли на місці учителя? Як би Ви діяли на місці директора?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ОСОБИСТІСТЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

ТЕМА 5. НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Мета: вивчити особливості розвитку і формування особистості та встановити чинники, що впливають на цей процес.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Поняття про особистість, її розвиток та формування.
2. Психотипічні та індивідуально-психологічні особливості особистості
3. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості.
4. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов розвитку. Внутрішні суперечності як рушійні сили розвитку.

Ключові слова: особистість, розвиток особистості, суперечності як умови розвитку, спадковість, середовище.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

По *першому питанню* необхідно відзначити, що поняття «особистість» характеризує суспільну сутність людини, пов'язану із засвоєнням різноманітного виробничого і духовного досвіду суспільства. Біологічна характеристика людини в нього не входить. *Особистість — соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.* Виявляється вона і формується в процесі свідомої діяльності й спілкування. Поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуального, неповторного. Компонентами структури особистості є *скерованість; можливості; характер та самоуправління.* Особистість визначають неповторні фізичні якості, психічні процеси, темперамент, риси характеру, здібності, її потреби, інтереси. Також необхідно визначити поняття індивіда та індивідуальності.

Підготовка до відповіді на *друге питання* вимагає розгляду психотипічних та індивідуально-психологічних особливостей особистості як сукупності рис, що визначають унікальність кожної людини. Психотипічні особливості відображають більш загальні характеристики, властиві певним групам людей, тоді як індивідуально-психологічні особливості підкреслюють неповторну своєрідність кожної особистості. Важливо розуміти, що індивідуальні особливості формуються під впливом як біологічних, так і соціальних факторів, і розвиваються протягом життя. Необхідно також відзначити, що Індивідуально-психологічні особливості включають

темперамент, характер, здібності, особливості психічних процесів, потреби та інтереси.

Стосовно *третього питання* насамперед необхідно більш детально зупинитися на спадковості, яка розглядається як здатність організму відтворювати потомство, передавати свої ознаки наступним поколінням, відновлення у нащадків біологічної подібності. За спадковістю передаються: тип нервової системи, конституція тіла, зовнішні ознаки (колір волосся, очей, шкіри) та власне людські задатки (високоорганізований мозок, здатність розмовляти, ходити у вертикальному положенні, займатись певними видами діяльності та ін.). Як умова формування особистості спадковість залежить від генотипу, який визначає анатомо-фізіологічну структуру організму, стадії його дозрівання, будову нервової системи, динамічність нервових процесів. Нервова система містить у собі спадково обумовлені можливості щодо формування потреб, форм поведінки, її здатність навчатися й виховуватися. За свідченням психологів, вродженими у людини є не готові здібності, а тільки потенційні можливості для їх розвитку — задатки, тому це поняття необхідно розкрити. І, звичайно, необхідно охарактеризувати ще один чинник формування особистості – середовище.

Підготовку відповіді на *четверте питання* необхідно розпочати з розкриття тези: процес становлення особистості як «саморуху» визначається єдністю його зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішні умови — умови природного й суспільного середовища, необхідні для існування індивіда, його життєдіяльності, навчання, освіти і праці, реалізації можливостей розвитку. Діють через внутрішні умови (природні нахили, сукупність почуттів, переживань), які існують у самому індивіді. Від природи індивіда, його потреб, інших суб'єктивних умов залежить, що саме із зовнішнього середовища є для нього значущим, впливає на нього і стає фактором його активності. Зовнішні і внутрішні умови розвитку за своєю суттю протилежні, водночас вони не тільки взаємопов'язані, а й переходять одні в одних. Зовнішнє, об'єктивне, засвоюючись індивідом, стає внутрішнім, суб'єктивним його надбанням, що визначає нові його ставлення до оточуючого світу. Також необхідно розкрити зміст таких понять, як інтеріоризація та екстеріоризація.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять «особистість», Індивід», індивідуальність
2. Які компоненти входять до структури особистості?
- 3.Що входить до індивідуально-психологічних особливостей особистості?
4. Серед чинників, що впливають на формування особистості, який є більш визначальним – спадковість чи середовище?

Тести для самоконтролю

1. Соціалізація — це:

- А. Пристосування до умов навколишнього середовища;
- Б. Набуття соціальних статусів;
- В. Пристосування до думки інших людей;

Г. Процес інтеграції індивіда у суспільство.

2. Поняття “індивідуальність” — це:

- А. Психологічні особливості;
- Б. Специфічні, особливі ознаки людини;
- В. Життєвий досвід;
- Г. Позиція індивіда у суспільстві.

3. Психологічні особливості, які стосуються успішності виконання однієї або кількох діяльностей, це

- А. Схильності;
- Б. Творчість;
- В. Здібності;
- Г. Креативність.

4. Здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, відхиляючись від прийнятих схем мислення успішно вирішувати завдання нестандартно- це

- А. Здібність;
- Б. Оригінальність;
- В. Креативність;
- Г. Творчість.

5. Людина, яка належить до постійного населення держави, користується правами та виконує обов’язки, встановлені законами цієї держави, — це

- А. Індивід;
- Б. Мігрант;
- В. Громадянин
- Г. Особистість.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація: Класний керівник 10 класу тихо заходить на урок української мови та літератури до свого класу і раптом бачить таку картину: вчителька сидить на стільці лицем до класу, збоку від неї стоїть учень, який тільки що декламував вірш, заданий для вивчення напам’ять, а на спинці стільця, на якому сидить вчителька, висить аркуш з віршем. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте своє бачення, як би Ви діяли на місці класного керівника.

Завдання 3. Напишіть есе на тему «Мої роздуми про себе як особистість».

Тема 6. ПСИХІЧНІ ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ ОСОБИСТОСТІ

Мета: вивчити особливості протікання психічних пізнавальних процесів у учнів профільної середньої школи та чинники, що впливають на них. Встановити вплив виховання та навчання на розвиток особистості, ознайомитися з особливостями девіантної поведінки, можливостей запобігання конфліктів у діяльності вчителя-предметника, сформулювати поняття булінгу.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Поняття пізнавального процесу. Відчуття та сприйняття. Особливості сприйняття учнів старшої школи.
2. Увага та її види.
3. Пам'ять. Особливості процесів пам'яті. Мнемонічні прийоми. Забування.
4. Вплив виховання та навчання на розвиток особистості. Поняття зони найближчої дії та її відображення у навчальному процесі.
5. Девіантна поведінка. Конфлікти та їх запобігання. Булінг. Нормативні основи боротьби з булінгом.
6. Особливості протікання психічних пізнавальних процесів в учнів профільної середньої школи.

Ключові слова; пізнавальний процес, відчуття, сприйняття, пам'ять, зона найближчої дії, девіантна поведінка, конфлікт, булінг.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Готуючись до *першого питання*, знайомимося із визначенням пізнавального процесу як складного психічного процесу, за допомогою якого людина здобуває знання про світ. Він включає в себе відображення предметів та явищ дійсності в мозку людини та їх осмислення. Цей процес реалізується через взаємодію низки пізнавальних психічних процесів, таких як відчуття, сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення та мовлення. У цьому питанні зосереджуємося на розкритті таких понять, як відчуття та сприйняття. Відчуття — психічний процес, що полягає у відображенні мозком властивостей предметів і явищ, станів організму під безпосереднім впливом подразників на відповідні органи чуття. Сприймання — складна форма відображення цілісного образу предметів та явищ, що виникає на основі відчуттів. Особливості сприйняття учнів старшої школи характеризуються розвитком критичного мислення, посиленням самостійності та прагненням до самовизначення. У цей період вони вже здатні до більш глибокого аналізу інформації, формування власної точки зору та висловлення критичних суджень. Важливою складовою є прагнення до самоосвіти та самостійного пошуку знань.

Під час підготовки відповіді на *друге питання* необхідно зосередитися на особливостях уваги у юнацькому віці. У юнацькому віці увага характеризується розвитком вибіркової та здатністю до тривалого зосередження. Зростає роль післядовільної уваги, яка виникає на основі довільної і пов'язана з інтересами. Важливою є індивідуальна різниця у розвитку властивостей уваги. Вибіркова увага може призводити до того, що деякі предмети вивчаються краще за інші. Навчання у юнацькому віці часто пов'язане з професійним самовизначенням, що впливає на вибірковість уваги. Педагогам варто враховувати індивідуальні особливості уваги при роботі зі старшокласниками та студентами коледжів.

Підготовка відповіді на *третьє питання* передбачає висвітлення особливостей процесів пам'яті у юнацькому віці. У цьому віці процеси пам'яті характеризуються подальшим розвитком, особливо в напрямку довільної пам'яті та складніших стратегій запам'ятовування. Юнаки здатні використовувати більш розширені методи запам'ятовування та відтворення інформації, а також краще розуміють зв'язки між різними видами пам'яті та їх вплив на навчання. З'являються більш складні мнемонічні прийоми (наприклад, асоціації, групування, повторення) для ефективнішого запам'ятовування. Юнаки можуть обробляти більші обсяги інформації одночасно, що позитивно впливає на навчання та вирішення складних завдань. Необхідно підкреслити, що юнацький вік - сенситивний період для розвитку пам'яті, тому важливо забезпечити умови для її ефективного тренування та розвитку.

По *четвертому питанню* насамперед зазначимо, що виховання та навчання відіграють вирішальну роль у розвитку особистості, впливаючи на формування її моральних, соціальних, інтелектуальних та емоційних якостей. Виховання, як цілеспрямований вплив, формує цінності, навички та норми поведінки, сприяючи адаптації в суспільстві. Навчання, в свою чергу, розширює знання, розвиває когнітивні здібності та готує до життя в сучасному світі. "Зона найближчого розвитку" - це термін, використаний Виготським в своїй теорії розвитку і позначає завдання, які дитина ще не може вирішити самостійно, але здатний зробити це за допомогою дорослих або більш умілих однолітків. Вчителю необхідно розуміти, що для вивчення нового матеріалу на уроці необхідно провести повторення навчального матеріалу, основних понять, які є базою для вивчення цього матеріалу, тобто у попередньому домашньому завданні повинні бути передбачені повторення цих питань.

Стосовно підготовки відповіді на *п'яте питання* можна скористатися , відповіддю, яку підготував штучний інтелект у пошуковій системі Google: Девіантна поведінка - це відхилення від загальноприйнятих норм у суспільстві, які можуть бути етичними, соціальними, правовими або моральними. Вона може включати різноманітні дії, що порушують усталені правила та очікування. Стосовно підлітків нестандартна поведінка, що виходить за рамки правил, характеризує юнацький максималізм. Дітям складно приборкати гормональний вибух, що відбувається в організмі в період

зростання. Часто вибір деяких підлітків стає цілковитою суперечністю встановлених дорослими людьми правилами. Часто це приносить проблеми як фізичного, так і психічного характеру. Часто девіантна поведінка є основою конфліктів. Під час розгляду поняття «конфлікт» даємо його визначення як зіткнення протилежних інтересів, думок, бажань, цілей або дій між людьми, групами або організаціями. Це природна частина людської взаємодії і може виникати як у міжособистісних стосунках, так і в більш широких соціальних, політичних чи економічних масштабах. Важливо розрізняти конструктивні та деструктивні конфлікти. Конструктивні конфлікти можуть сприяти розвитку, покращенню взаєморозуміння та вирішенню проблем, тоді як деструктивні конфлікти можуть призводити до ворожнечі, насильства та руйнування відносин. Важливим аспектом діяльності вчителя (викладача) є запобігання конфліктів. Важливим є питання булінгу. Під час розгляду цього поняття необхідно насамперед звернутися до порталу Верховної Ради України та ознайомитися із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».

Відповідь на *шосте питання* починається з констатації факту, що у юнацькому віці відбувається активний розвиток пізнавальних процесів, зокрема, посилюється здатність до абстрактного та понятійного мислення, зростає обсяг та покращується керованість пам'яті, формується логічна пам'ять, удосконалюються процеси сприйняття та уваги. Тому необхідно сконцентруватися на формуванні здатності до абстрактного мислення. Для цього віку характерною є здатність аналізувати складні явища, робити узагальнення, висувати гіпотези та перевіряти їх. Також необхідно звернути увагу на збільшення обсягу та покращення керованості пам'яті, розвитку сприйняття (Сприйняття стає більш диференційованим, тобто юнаки можуть більш точно розрізняти деталі та особливості предметів та явищ. Покращується здатність до аналізу та синтезу інформації, що надходить через органи чуття), удосконалення уваги, розвиток уяви та ін. Розвиток пізнавальних процесів у юнацькому віці тісно пов'язаний з процесом соціалізації та формуванням особистості. Успішне навчання, позитивна взаємодія з однолітками та дорослими, а також розвиток самосвідомості сприяють гармонійному розвитку пізнавальних процесів та особистості в цілому.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягають особливості сприйняття учнів старшої школи ?
2. Що характерно для уваги у юнацькому віці?
3. Які більш складні мнемонічні прийоми з'являються у юнацькому віці?
4. Як пов'язані між собою навчання та розвиток особистості?
5. Охарактеризуйте деструктивні та конструктивні конфлікти, наведіть приклади таких конфліктів у старшій школі.
6. Які особливості протікання психічних пізнавальних процесів у учнів профільної середньої школи ?

Тести для самоконтролю

1. Концентрація уваги – це:

- А. Можливість утримати в сфері уваги водночас кілька об'єктів;
- Б. Тривалість зосередження уваги на об'єкті;
- В. Ступінь зосередження уваги на об'єкті;
- Г. Перенесення уваги з одного предмета на інший.

2. Суб'єктивне відображення окремих властивостей предметів і явищ навколишнього світу в корі головного мозку внаслідок їх безпосереднього впливу на наші органи чуття – це:

- А. Сприймання;
- Б. Відчуття;
- В. Увага;
- Г. Уява.

3. Неправильно вказаний вид сприймання за змістом:

- А. Слухове сприймання;
- Б. Сприймання часу;
- В. Сприймання простору;
- Г. Сприймання руху.

4. Який із процесів пізнавального розвитку не притаманний юнацькому віку?

- А. Посилюється здатність до абстрактного та понятійного мислення;
- Б. Зростає обсяг та покращується керованість пам'яті; формується логічна пам'ять,
- В. Інтенсивно формується конкретне мислення;
- Г. Удосконалюються процеси сприйняття та уваги.

5. Девіантна поведінка – це

- А. Відхилення від загальноприйнятих норм у суспільстві;
- Б. Загальноприйнята у суспільстві поведінка;
- В. Поведінка, загальноприйнята у певному колі підлітків.
- Г. Серед відповідей А-В немає правильної.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація: Вчитель історії особливу увагу приділяє заучуванню учнями дат тих чи інших подій, педантично вимагаючи від них відтворення низки дат на кожному уроці. У багатьох учнів виникли проблеми з фіксацією дат у пам'яті. Що б ви порадили вчителю і учням, щоб вирішити цю проблему?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

ТЕМА 7. ЦІЛІ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мета: сформувати компетентності, пов'язані із застосуванням форм, методів і засобів навчання у закладах профільної середньої освіти.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Цілі навчання та їх таксономія.
2. Форми організації цілісного педагогічного процесу у закладах профільної середньої освіти .
3. Методи навчання. Класифікації методів навчання.
4. Особливості застосування методів навчання у профільній середній освіті.

Ключові слова: форми організації навчання, цілі навчання, таксономія цілей навчання, класифікація, методи навчання, засоби навчання.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Готуючись до *першого питання*, знайомимось з визначенням цілей як кінцевого результату будь-якої навчальної діяльності, який виражають у точних та однозначних категоріях і поняттях. Простіше кажучи, завдяки навчальним цілям учні краще розуміють, що буде в цьому матеріалі та на що саме потрібно звернути увагу. Якщо навчальні цілі чітко повідомляють, про що йтиметься в навчальних матеріалах, учні більш ймовірно досягнуть цих цілей. Цілі можна розбити на дві групи: когнітивної сфери людини (когнітивні цілі) та афективної сфери. Необхідно розглянути особливості цілей цих двох сфер і пояснити, чому навчальні цілі можна сформулювати діагностичним чином. Навчальні цілі структурують інформацію й одразу окреслюють ті важливі точки, на яких варто сфокусуватися в цей момент. Окрім цього, такі цілі допомагають учням зрозуміти, чого очікувати від навчального матеріалу і яку інформацію міститиме певна тема. Зрештою, чітко сформульовані навчальні цілі дають змогу учням ефективніше засвоювати новий матеріал. Стосовно таксономій необхідно засвоїти, що таксономія становить собою рівневе подання цілей, про свідчить визначення цього поняття: *таксономія* — схема ієрархічної класифікації для впорядкування якоїсь інформації, де речі організовані за видами та типами. Далі необхідно розглянути найбільш поширену таксономію Б. Блума і приклади інших таксономій.

Під час підготовки відповіді на *друге питання* необхідно розглянути поняття форми організації навчального процесу та охарактеризувати основні форми,

що застосовуються у укладах профільної середньої освіти: лекція, урок, семінарське заняття, лабораторна робота, практикум, залік, екзамен та ін.

Підготовка відповіді на *третє питання* передбачає насамперед розгляд визначення методу навчання як способу взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів, певним чином упорядкованого і спрямованого на досягнення поставленої мети освіти. Розробкою методів навчання та їх класифікацією займається дидактика. Вважають, що засвоєння знань відбувається на трьох рівнях: осмисленого сприйняття і запам'ятовування; застосування знань за зразком та у схожій ситуації; творчого застосування знань. Такими ж рівнями характеризується засвоєння способів діяльності.

Методи навчання використовуються семінарськи як сукупність одномоментних дій учителя - прийомів. *Прийоми навчання* - це окремі операції, розумові чи семінарські дії вчителя або учнів, які розкривають або доповнюють спосіб засвоєння матеріалу, що виражає даний метод. Наприклад, прийоми активізації розумової діяльності при усному викладі знань (порівняння, зіставлення); прийом стимулювання, контролю, взаємоконтролю й самоконтролю; метод бесіди включає такі прийоми: виклад інформації, активізацію уваги та мислення, прийоми запам'ятовування, ілюстрації, демонстрації тощо. Під час відповіді на питання бажано ілюструвати приклади методів навчання у рамках предметної спеціальності, на якій навчається здобувач.

Під час розгляду класифікацій методів навчання акцентуємо увагу на тому, що покладено в основу тієї чи іншої класифікації методів навчання. Необхідно розглянути такі класифікації методів навчання: за джерелами інформації, за рівнями пізнавальної діяльності учнів, класифікація Ю. Бабанського.

По *четвертому питанню*, насамперед, зазначимо, що у профільній середній школі застосування методів навчання має бути спрямоване на розвиток глибокого розуміння предмету, самостійності та здатності до критичного мислення. Важливо обирати методи, що враховують індивідуальні потреби та інтереси учнів, сприяють їхньому професійному самовизначенню. Тому необхідно: створювати ситуації, що вимагають від учнів самостійного пошуку рішень, аналізу інформації та критичного мислення; залучати здобувачів до роботи над довготривалими проектами, що дозволяє їм застосовувати знання на практиці, розвивати навички командної роботи та самостійного дослідження; проводити розгляд реальних ситуацій та проблем, що спонукає учнів до аналізу, дискусій та вироблення власних рішень; використовувати інтерактивні методи; застосовувати інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології та ін. Важливо наголосити, що вибір методів навчання – прерогатива вчителя (викладача), при цьому необхідно щоб вони враховували вікові особливості учнів, їхні індивідуальні потреби та інтереси, а також можливості та особливості навчального закладу, обираючи найбільш ефективні методи навчання.

Питання для самоконтролю

1. Наведіть приклади цілей, які стосуються когнітивної та афективної сфер.

2. Чим відрізняються більш пізні таксономії цілей порівняно з таксономією Б. Блума?
3. У чому полягає різниця між методом навчання і методичним прийомом? Наведіть приклади.
4. Які форми організації цілісного педагогічного процесу практикуються у закладах профільної середньої освіти?
5. Які особливості застосування методів навчання у профільній середній освіті.

Тести для самоконтролю

1. Який метод навчання розкриває суть явища, причинно-наслідкові зв'язки, закономірності його розвитку?

- А. Розповідь;
- Б. Інструктаж;
- В. Пояснення;
- Г. Бесіда.

2. Дискусія — це... (дайте найбільш точне визначення):

- А. Діалог вчителя з учнями у формі запитань і відповідей;
- Б. Висловлення учнями власних думок;
- В. Обмін ідеями в групі з метою пошуку істини;
- Г. Вирішення суперечки між учнями.

3. Що спонукає вчителя використовувати допоміжні форми навчання?

- А. Уроки спричиняють формалізм у знаннях школярів, а допоміжні форми допомагають у формуванні ґрунтовних знань;
- Б. Уроки “штовхають” учителя на штампи та догматизм у праці, а допоміжні (позаурочні) форми сприяють свободі дій;
- В. Уроки втомлюють учнів, а позаурочні форми діяльності роблять навчання привабливим;
- Г. На уроках усі учні підпорядковуються єдиному плану і темпам праці, а позакласні заняття дають змогу кожному діяти незалежно;

4. Опишіть головні недоліки уроку як форми організації навчання.

5. Ознаками якої форми навчальної роботи учнів є такі характеристики: створені умови для спільного колективного обговорення проблем, виконання завдань, здорової конкуренції, активізації діяльності, орієнтація на середнього учня?

- А. Фронтальної;
- Б. Групової;
- В. Індивідуальної;
- Г. Парної.

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація: У процесі онлайн навчання значна частина учнів відмовляється вмикати камери у Google Classroom. Запропонуйте заходи, які забезпечать більш активне ввімкнення камер учнями.

ТЕМА 8. ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Мета: сформулювати уявлення про технології навчання, вивчити особливості застосування технологій навчання у закладах профільної середньої освіти

ПЛАН

1. Сутність і взаємозв'язок понять «освітні технології», «педагогічні технології» та «навчальні технології».
2. Класифікація педагогічних технологій.
3. Інноваційні технології навчання у закладах середньої освіти.
4. Технологія перевернутого уроку. (Підготовка проєктного завдання).

Ключові слова: освітні технології, педагогічні технології, навчальні технології, інноваційні технології навчання, технологія перевернутого уроку.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

Готуючись до *першого питання*, знайомимось з походженням поняття «технологія». Стосовно підходи до визначення понять «освітня технологія», «педагогічна технологія», розуміємо, що ці поняття є тотожними, синонімічними. Освітня (педагогічна) технологія – це спосіб спільної діяльності вчителя та учнів, для якого притаманні передусім послідовність у реалізації дій (алгоритмічність), постійне і систематичне вимірювання рівня навчальних досягнень і сформованості виховних якостей (діагностичність), взаємозв'язок основних елементів технології, якими є мета, зміст, форми, методи, засоби взаємодії учасників педагогічного процесу, результат (системність). Освітня технологія – це алгоритм здійснюваних учителями та учнями спільних дій, що систематично діагностуються і спрямовані на забезпечення відповідності результату визначеній меті. Під систематичним діагностуванням маємо на увазі проведення педагогічних вимірювань на всіх етапах реалізації освітніх технологій, тобто здійснення початкової, корекційної (поточної) та узагальнювальної (підсумкової) педагогічної діагностики. Технологія відрізняється від методів, які можуть використовуватися в одній чи декількох технологіях, передусім діагностичністю та алгоритмічністю. Існує думка, що внаслідок реалізації технології забезпечується гарантія досягнення цілей. Однак такої гарантії немає, якщо реалізується метод. Поняття «технологія навчання» є більш вузьким. Воно відображає конкретний шлях оволодіння навчальним матеріалом у межах визначеного предмету, курсу, теми, тобто, технологія навчання співвідноситься з частковими методиками викладання окремих навчальних предметів, курсів. Її мета – максимально оптимізувати організацію навчального процесу.

Під час підготовки відповіді на *друге питання* необхідно звернути увагу на той факт, що виділяють більше 100 педагогічних технологій, що свідчить про необхідність їхньої класифікації. Проте раз у ж зазначимо, що на сьогодні загальноприйнятої їхньої класифікації не існує. Більш детально це питання розглянуто у лекції.

Підготовка відповіді на *третє питання* передбачає насамперед розгляд поняття «інновація», яке означає нововведення, новизну, зміни, інновація як засіб і процес передбачає введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового у цілі, зміст, методи і форми навчання і виховання, організацію спільної діяльності учителя й учнів. Інновація є суттєвим діяльним елементом розвитку освіти взагалі, реалізації конкретних завдань у навчально-виховному процесі. *Інноваційні педагогічні технології* як процес - це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і новітні засоби. Інноваційні технології навчання покликані змінити і замінити традиційну систему навчання.

По *четвертому питанню* розглядається коротка історія виникнення технології перевернутого уроку і зміст цієї технології. Суть цієї технології зводиться до заміни традиційної схеми навчання «теорія в класі – семінарські завдання – домашнє завдання» на схему «домашнє освоєння теоретичних відомостей, представлених у вигляді динамічного відео – семінарська робота вчителя з учнями і – домашнє освоєння теоретичних відомостей наступного заняття». Слід зауважити, що термін «динамічне відео» означає представлення саме процесу викладання теоретичного матеріалу (іншими словами, так, як його викладає вчитель на уроці), на відміну, наприклад, від досить популярних представлень його у вигляді традиційних презентацій, які є послідовним набором статичних кадрів. Проте звичні мультимедійні презентації, збережені в режимі демонстрації, можуть бути використані в якості динамічного відео. Технологічна схема навчального процесу з використанням «перевернутого» навчання має свої особливості.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає різниця між педагогічною і навчальною технологією?
2. Як ви розумієте діагностичність та алгоритмічність технології навчання?
3. Чим технологія навчання відрізняється від методу навчання?
4. Які основні ознаки інноваційної технології навчання?
5. Які особливості технології перевернутого уроку?

Виконайте завдання 1, 2

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до семінарського заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація: Під час обговорення шляхів вибору майбутньої професії на класній годині у 10 класі одна з учениць повідомила, що хоче стати учителькою історії. Це викликало сміх класу, причому репліки, що супроводжували цей сміх, розділилися на дві групи. Одна група реплік свідчила про зневажливе ставлення цих учнів до професії учителя, а інша група реплік показувала зневажливе ставлення до самої учениці і підкреслювала невідповідність її вибору навчальним успіхам учениці з історії. Як класному керівнику вирішити цю ситуацію?

Завдання 3. Навчальні групи за предметними спеціальностями діляться на підгрупи по 3-4 магістранта. Кожна підгрупа готує на вибір урок з певної теми профільюючого предмета, застосовуючи технологію перевернутого уроку і потім на семінарському занятті демонструє елементи цього уроку. На демонстрацію відводиться 15-20 хвилин.

Для успішного застосування технології «перевернутого» навчання варто звернути особливу увагу на такі позиції:

- матеріал відео-лекції потрібно максимально адаптувати та викласти в доступній формі;
- оптимальна тривалість відео-лекції складає 5-10 хвилин;
- теоретичний матеріал та завдання, які виконуються в класі, мають бути тісно пов'язані, щоб учні розуміли модель навчання та були мотивованими для підготовки до занять;
- після уроку варто поставити кілька запитань, на які ще раз звернути увагу учнів на основні для запам'ятовування моменти. Переглядати відео можна й вдома, і у школі на самостійній роботі. Учні не відчують тиску, працюють у власному темпі, у комфортних умовах у зручний для них час. Це дає відчутні переваги: зникає проблема відсутності на заняттях в силу різних причин під час пояснення ключових тем;
- учні працюють, ураховуючи свій біологічний ритм.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Марковська М., Титиш Г. Взаємодія в школі: 6 прикладів змін через партнерство. Київ : [б.в.], 2020. 80 с.
2. Методика викладання в школі: теорія та практика / за заг. ред. С. В. Петкова, С. Д. Коломойця. Київ : «КНТ», 2023. 216 с.
3. Нова українська школа: словник термінів і понять / уклад.: О. Бабакіна, І. Толмачова. Харків, 2022. 70 с.
4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Київ : Міністерство освіти і науки України, 2016. 40 с.
5. Мітіна С. В. Психологія особистості : навчально-методичний посіб. /. Київ : Ліра, 2020. 274 с.
6. Руденко Л. А. Основи психології та педагогіки: навч. посібник. Львів : ЛДУ БЖД, 2020. 146 с.
7. Сапожников С. В. Психологічна підготовка майбутнього учителя до спілкування з учнями: основні завдання. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки.* 2019. Вип. 1 (17). С. 37–45

Інформаційні ресурси

1. Всеукраїнська школа онлайн. URL: <https://lms.e-school.net.ua/>
2. Іваницький О.І., Голованова Т.П. Педагогічна підготовка учителів спеціальності 014 Середня освіта на засадах компетентнісного, контекстного та акмеологічного підходів // *Moderní aspekty vědy: LI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. str. 433* URL: <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/mono-51.pdf>
3. Нова українська. школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
4. Приклади оформлення використаних джерел. URL: http://www.kdu.edu.ua/GV_jurnal/pryklad_oformlennya_lit_dzherel.pdf

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н. П. Педагогіка :навчальний посібник. 4-те вид. Київ : Академвидав, 2012. 616 с. URL: <http://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/pedagogika/library/volkova.pdf>.
2. Задорожна-Княгницька Л. В., І. Б. Тимофєєва. Загальні основи педагогіки : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 192 с. URL: https://repository.mdu.in.ua/jspui/bitstream/123456789/2109/1/np_zagalni_osnovy.pdf.
3. Збірник тестів з курсу “Педагогіка”: У 3 ч. Ч. 1. Дидактика: Навч.-метод. посіб. / За заг. ред. Л. Ковальчук. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. 120 с.
4. Мачушник О. Л.. Загальна психологія. Тестові завдання: Навчально-методичний посібник. Житомир : ЖДУ імені Івана Франка, 2012. 76 с.
5. Нова українська школа : словник термінів і понять / уклад. : О. Бабакіна, І. Толмачова. Харків, 2022. 70 с.
6. Оліяр М.П. Збірник тестових завдань зі «Вступу до спеціальності»: для студентів напряму підготовки 6.01010201 «Початкова освіта» ОКР- бакалавр / М. П. Оліяр. Івано-Франківськ : ПНУ, 2014. 119 с.
7. Сікорський П. І. .Нова педагогіка: Підручник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2021. 540 с.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Максимально можлива оцінка за індивідуальне завдання – 20 балів.

Індивідуальне завдання виконується студентами у формі есе на вибір із запропонованого переліку тем. Захист есе здійснюється на семінарському занятті.

Обсяг есе - до 5 сторінок формату А4, шрифт Times New Roman, кегель 14 pt з інтервалом 1,5 між рядками, з відступами від країв аркуша по 2 см зліва та згори і по 1,5 см знизу та справа. Використання літератури та інших джерел обов'язкове, як і посилання на них.

ТЕМИ ЕСЕ:

1. Моє бачення внутрішніх (психологічних) факторів успішної самостійної навчальної діяльності у старшій школі.
2. Психологічна характеристика навчальної діяльності у старшій школі. Основні цілі, мотиви, способи дій, результати.
3. Моє бачення шляхів і способів стимуляції мотивів учіння у старшій школі.
4. Психологічні механізми формування особистості у профільній середній школі: наслідування, ідентифікація, емоційне зараження тощо.
5. Психологічні основи індивідуального підходу у процесі виховання: врахування спрямованості особистості, типу темпераменту, особистості характеру тощо.
6. Які форми і методи організації виховної роботи із урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів я буду використовувати у професійній діяльності.
7. Проходження учнем 3-х фаз (розуміння - емоційне ставлення - вчинки) як необхідна умова становлення стійких властивостей особистості.
8. Психологічні основи формування мотиваційної сфери особистості учнів старшої школи (потреб, прагнень, інтересів, переконань, установок та ін.).
9. Фактори формування характеру учня (діяльність, стосунки в сім'ї та дитячому колективі, самовиховання тощо).
10. Врахування специфіки потреб віку при організації виховної роботи у старшій школі.
11. Психологічні особливості самовиховання у підлітковому та юнацькому віці.
12. Учіння Л. С. Виготського про зону ближчого розвитку", його значення для теорії і практики навчання і виховання.

При написанні есе слід дотримуватися такого порядку викладу:

1. Актуальність проблеми.
2. Теза. Студент повинен чітко сформулювати тезу, яку він хоче довести або спростувати..
3. Пояснення суті даної тези.
4. Особисте ставлення до висунутих положень.
5. Висновок.

Критерії оцінювання есе:

- *релевантність* (есе повинно відповідати темі та повністю розкривати питання. При розкритті теми студент може використовувати конкретні приклади або ж власні розмірковування) - *6 балів*;

- *оригінальність та самостійність* (незалежність та спроби автора розкрити тему в контексті власної позиції, самостійність у пошуку інформації. Цитування, використання або повторення чужого тексту (навіть у зміненому вигляді) без наявності посилання буде розцінено як плагіат) - *8 балів*;

- *логічність* (есе має бути єдиним і логічно зв'язним текстом. Студент висуває певну тезу й потім підкріплює і розвиває її за допомогою аргументів (можливо, аргументів за і проти) і посилань на ті чи інші джерела. Якщо у роботі буде міститися набір розрізнених і погано обґрунтованих тверджень, то вона отримає низький бал за даним критерієм) - *6 балів*

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ

1. Педагогічна діяльність як категорія педагогіки.
2. Обґрунтування важливості педагогічної діяльності.
3. Особливості педагогічної діяльності у закладах профільної середньої освіти.
4. Нормативні основи педагогічної діяльності.
5. Психологія як наука. Об'єкт і предмет вивчення психології.
6. Пізнавальні, емоційні та вольові психічні процеси. Особливості їхнього протікання у юнацькому віці.
7. Психічні властивості: темперамент, характер, здібності, їх виявлення у юнацькому віці.
8. Психічні стани, їх класифікація.
9. Врахування у навчальному процесі психологічних особливостей учнів профільної середньої школи.
10. Педагогіка як наука.
11. Методологія педагогіки. Основні категорії педагогіки.
12. Метод і методика науково-педагогічного дослідження.
13. Виховання у цілісному педагогічному процесі. Концепції виховання.
14. Педагогічний процес як система і цілісне явище.
15. Теорія навчання: види, типи, системи, теорії.
16. Особистісно орієнтоване навчання.
17. Продуктивне навчання.
18. Особливості інклюзивного навчання у закладах профільної середньої освіти.
19. Поняття про особистість, її розвиток та формування.
20. Психотипічні та індивідуально-психологічні особливості особистості
21. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості.
22. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов розвитку. Внутрішні суперечності як рушійні сили розвитку.
23. Поняття пізнавального процесу. Відчуття та сприйняття. Особливості сприйняття учнів старшої школи .
24. Увага та її види.
25. Пам'ять. Особливості процесів пам'яті. Мнемонічні прийоми. Забування.
26. Вплив виховання та навчання на розвиток особистості. Поняття зони найближчої дії та її відображення у навчальному процесі.
27. Девіантна поведінка. Конфлікти та їх запобігання. Булінг.
28. Особливості протікання психічних пізнавальних процесів у учнів профільної середньої .
29. Цілі навчання та їх таксономія.
30. Форми організації цілісного педагогічного процесу у закладах профільної середньої освіти .
31. Методи навчання. Класифікації методів навчання.

32. Особливості застосування методів навчання у профільній середній освіті.
33. Сутність і взаємозв'язок понять «освітні технології», «педагогічні технології» та «навчальні технології».
34. Класифікація педагогічних технологій.
35. Інноваційні технології навчання у закладах середньої освіти.
36. Технологія перевернутого уроку.

ГЛОСАРІЙ

1 Булінг, або цькування — це систематичні та навмисні агресивні дії однієї особи або групи осіб, спрямовані на іншу особу, з метою заподіяння шкоди, психологічного насильства, створення негативної атмосфери та пригнічення. Це не поодинокий випадок, а певна модель поведінки, що повторюється.

2 Виховання — це процес формування та розвитку особистості, який охоплює цілеспрямований вплив на дитину з боку дорослих, а також її самовиховання.

3 Відчуття — це психологічний процес, який відображає окремі властивості предметів та явищ при безпосередній дії подразників на органи чуття.

4 Девіантна поведінка людини — це система вчинків або окремі вчинки, які суперечать прийнятим у суспільстві нормам і виявляються у вигляді порушень у збалансованості психічних процесів, неадекватності, порушенні процесу самоактуалізації або у вигляді відхилень від морального й естетичного контролю за своєю поведінкою.

5 Засоби навчання - це матеріальні та нематеріальні об'єкти, які використовуються в освітньому процесі для полегшення засвоєння знань, формування навичок та розвитку учнів.

6 Зона найближчого розвитку — описує рівень розвитку, якого дитина може досягти за допомогою дорослого чи більш досвідченої особи. Це якби рівень потенційного розвитку, який стає реальністю у співпраці.

7 Індивід — конкретний представник людського роду.

8 Інклюзивне навчання — система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників.

9 Інклюзія (від англ. inclusion - включення, залучення) - це процес, який передбачає активну участь усіх людей, незалежно від їхніх фізичних, інтелектуальних, соціальних чи інших особливостей, у житті суспільства.

10 Інноваційні технології навчання як процес — це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів. У значенні продукту діяльності визначимо інновацію як оригінальні, новаторські способи та прийоми педагогічних дій і новітні засоби.

11 Компетентність - динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність.

12 Конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів, цілей, поглядів, цінностей, потреб, бажань, або дій між окремими особами, групами, або організаціями.

13 Концепція – це система поглядів, що визначає певний спосіб розуміння, трактування або підходу до явища, процесу, або задачі.

14 Метод – сукупність заходів і операцій семінарських і теоретичних дій людини, спрямованих на пізнання об'єкта; у науці – це засіб одержання нових результатів пізнання.

15 Метод дослідження – це систематизований спосіб або підхід, який використовується для отримання нових знань, перевірки гіпотез та вирішення дослідницьких завдань.

16 Методика дослідження – процедура, послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворюючих дій, операцій та впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань.

17 Метод науково-педагогічного дослідження – спосіб дослідження психолого-педагогічних процесів формування особистості, встановлення об'єктивної закономірності виховання і навчання.

18 Метод навчання – це спосіб взаємозв'язаної діяльності вчителя і учнів, певним чином упорядкований і спрямований на досягнення поставленої мети освіти.

19 Методологія – (від метод і грец. логос – вчення) – 1) вчення про методи пізнання й перетворення дійсності; 2) сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в якійсь науці.

20 Методологія педагогіки – це система знань, що відображає основні педагогічні теорії, концепції, принципи й підходи до вивчення педагогічних явищ і процесів, методи їх дослідження.

21 Навчання – цілеспрямована взаємодія вчителя й учнів, у процесі якої засвоюються знання, формуються уміння й навички, набуваються цінності.

22 Нормативні основи – це сукупність нормативно-правових актів та інших документів, які встановлюють правила, норми, вимоги та стандарти, що регулюють певну сферу діяльності або відносини. Вони визначають права, обов'язки та відповідальність суб'єктів у певній галузі.

23 Освіта – процес засвоєння систематизованих знань і формування на їх основі світогляду, розвитку пізнавальних можливостей, а також набуття умінь і навичок для семінарського застосування загальноосвітніх і професійних знань.

24 Освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей

25 Освітня технологія – це спосіб спільної діяльності вчителя та учнів, для якого притаманні передусім послідовність у реалізації дій (алгоритмічність), постійне і систематичне вимірювання рівня навчальних досягнень і сформованості виховних якостей (діагностичність), взаємозв'язок

основних елементів технології, якими є мета, зміст, форми, методи, засоби взаємодії учасників педагогічного процесу, результат (системність).

26 Особистісно орієнтоване навчання – це підхід до освіти, який ставить у центр уваги особистість учня, його унікальні потреби, інтереси та можливості. Мета такого навчання - створити умови для саморозвитку, самореалізації та формування життєвих компетентностей учня, а не просто передати йому певну суму знань.

27 Особистість – це складна система соціально значущих рис, що характеризують людину як члена суспільства, її соціальну сутність та індивідуальність.

28 Пам'ять – психічний процес, який полягає в закріпленні, збереженні, наступному відтворенні та забуванні минулого досвіду, дає можливість його повторного застосування в життєдіяльності людини.

29 Педагогічна діяльність - інтелектуальна, творча діяльність педагогічного (науково-педагогічного) працівника або самозайнятої особи у формальній та/або неформальній освіті, спрямована на навчання, виховання та розвиток особистості, її загальнокультурних, громадянських та/або професійних компетентностей.

30 Педагогічний процес – динамічна система, яка об'єднує процеси навчання, виховання, розвитку і самовдосконалення особистості.

31 Педагогічна технологія – це спеціальний набір форм, методів, способів, прийомів навчання та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі на основі декларованих психолого- педагогічних установок, що приводить завжди до досягнення прогнозованого освітнього результату з допустимою нормою відхилення.

32 Пізнавальний (когнітивний) процес – це психічний процес, за допомогою якого людина отримує, обробляє, зберігає та використовує інформацію про світ навколо. Іншими словами, це сукупність процесів, які дозволяють нам сприймати, розуміти, запам'ятовувати та мислити.

33 Предмет вивчення психології є психіка людини та тварин, тобто психічні явища, їх закономірності, механізми та прояви.

34 Предмет педагогіки – цілісний педагогічний процес, спрямований на розвиток і формування особистості в умовах її виховання, навчання та освіти.

35 Прийоми навчання - це окремі операції, розумові чи семінарські дії вчителя або учнів, які розкривають або доповнюють спосіб засвоєння матеріалу, що виражає даний метод

36 Продуктивне навчання – це підхід до навчання, орієнтований на створення учнем конкретного продукту, що сприяє його самовизначенню та розвитку.

37 Процес навчання - це процес цілеспрямованої взаємодії вчителя і учнів, під час якого учні оволодівають знаннями, уміннями, навичками, у них розвиваються здібності, формується світогляд, моральні переконання, естетичні смаки, емоційна, духовна і фізична сфера, тобто відбувається освіта, розвиток і виховання школярів.

38 Профільна середня освіта – це третій, завершальний рівень повної загальної середньої освіти в Україні, який триває 3 роки (10-12 класи).

39 Психіка – властивість високорозвиненої матерії суб'єктивно відображати об'єктивну реальність

40 Психічні властивості – це сталі, стійкі індивідуально-психологічні особливості особистості, які визначають її ставлення до світу, інших людей і самої себе, а також визначають особливості поведінки та реакції на різні життєві ситуації. До них відносяться темперамент, характер, здібності, а також стійкі емоційні стани, потреби та мотиви.

41 Психічні процеси - це основні складові людської психіки, які забезпечують відображення дійсності та регулюють поведінку. Вони поділяються на пізнавальні, емоційні та вольові.

42 Психічні стани – це тимчасові характеристики психічної діяльності людини, які впливають на її поведінку та сприйняття світу. Вони можуть бути різноманітними, від емоційних станів, таких як радість чи сум, до когнітивних станів, наприклад, увага чи зосередженість.

43 Розвиток - процес зміни та вдосконалення, що відбувається з часом.

44 Розвиток особистості – це безперервний процес становлення та формування людини, що охоплює зміни в її свідомості, самосвідомості та соціальній взаємодії.

45 Середовище – це сукупність умов, що оточують щось або когось, впливаючи на їх існування та розвиток.

46 Система (від грец. σύστημα - сполучення, ціле, з'єднання) - це множина взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле, взаємодіють між собою та з середовищем, і мають певну мету.

47 Спадковість – передача ознак з покоління в покоління, збереження й відтворення у нащадків основних ознак зовнішньої та внутрішньої будови, фізико-хімічних особливостей і життєвих функцій батьків.

48 Сприйняття (англ. perception) – це складний психічний процес, який полягає в активному відображенні людиною предметів і явищ навколишнього світу, їх сукупності та зв'язків при безпосередній дії на органи чуття.

49 Стиль педагогічної діяльності – це стійка система методів, прийомів та способів, які педагог використовує у своїй роботі зі здобувачами освіти, що відображає його індивідуальні особливості та підхід до навчання.

50 Суперечність (рідше протиріччя) - це відношення двох суджень, кожне з яких є запереченням іншого.

51 Таксономія цілей навчання - це система класифікації освітніх цілей за рівнями складності та специфіки.

52 Технологія перевернутого уроку - це інноваційна модель навчання, де традиційний розподіл часу між вивченням нового матеріалу та закріпленням знань змінюється. Учні самостійно вивчають теорію вдома, а в класі відбувається активна робота з матеріалом: обговорення, семінарські завдання, групові проекти.

53 Фахова передвища освіта – це освітній рівень, що здобувається після закінчення 9-го або 11-го класу загальноосвітньої школи і має на меті підготовку молодших спеціалістів для різних галузей економіки. Вона забезпечує здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня фахового молодшого бакалавра.

54 Форми організації навчання – це зовнішній вираз узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється в певному порядку та режимі.

55 Цілі навчання – це чітко сформульовані очікувані результати навчання, які вчитель хоче, щоб учні досягли в кінці навчального процесу.

56 Юнацький вік - це період життя, що настає після підліткового віку і передуює дорослому.

57 . Якість освітньої діяльності - рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг

Додатки

Навчальне видання
(українською мовою)

Іваницький Олександр Іванович
Голованова Тетяна Петрівна

**ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ
ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

Методичні рекомендації до семінарських занять
для здобувачів ступеня вищої освіти магістра
спеціальності «Середня освіта»
освітньо-професійної програми «Середня освіта (Математика)»

Рецензент *Л. О. Сущенко*
Відповідальний за випуск *І. В. Козич*
Коректор *О. О. Чепур*